

میزان تخصص گرایی مجله‌های علمی - پژوهشی علم اطلاعات و دانش‌شناسی فارسی بین سال‌های ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۱

حدیثه افضلی‌پور (نویسنده مسئول)

دانشجوی کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه خوارزمی
afzali.hadis@gmail.com

حمیدرضا جمالی مهموئی

دانشیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه خوارزمی
h.jamali@khu.ac.ir
تاریخ دریافت: ۱۳۹۲/۳/۲۸؛ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۲/۹/۱۶

چکیده

هدف: هدف از این پژوهش، تعیین میزان تخصص گرایی مجله‌های علمی - پژوهشی علم اطلاعات و دانش‌شناسی فارسی بر اساس توزیع فراوانی و پراکندگی موضوعی مقالات این مجله‌ها طی سال‌های ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۱ است.

روش: ۸۹۴ مقاله منتشر شده در مجله‌های علمی - پژوهشی علم اطلاعات و دانش‌شناسی فارسی با روش تحلیل محتوا مورد بررسی قرار گرفتند و با استفاده از طبقه‌بندی موضوعی LISA تحلیل موضوعی شدند.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش نشان داد که تعداد ۸۳۳ عنوان مقاله (۹۳.۱۷ درصد) با موضوع‌های مرتبط و تعداد ۶۱ عنوان مقاله (۶.۸۲ درصد) با موضوع‌های غیرمرتبط با علم اطلاعات و دانش‌شناسی در این مجله‌ها منتشر شده است. همچنین نتایج پژوهش بیانگر آن است که در بیشتر مجله‌ها هیچ‌گونه تناسبی بین موضوع و نام مجله وجود ندارد و تنها مجله‌های تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی، تحقیقات کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاهی و گنجینه اسناد به صورت تخصصی فعالیت کرده‌اند.

اصالت/ارزش: این پژوهش می‌تواند به تعیین الگوی رفتاری پژوهشگران در استفاده و انتخاب مناسب‌ترین منابع در یک حوزه تخصصی منجر شود. همچنین به دست‌اندرکاران مجله اعم از صاحب امتیاز، سردبیر و هیأت تحریریه مجله جهت بهبود وضعیت مجله و به مجموعه سازان و جامعه استفاده‌کنندگان کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی، در امر انتخاب مجله‌ها کمک نماید.

کلیدواژه‌ها: تحلیل محتوا، تخصص گرایی، علم اطلاعات و دانش‌شناسی، مجلات علمی - پژوهشی، وابستگی موضوعی.

مقدمه

تولید علم یکی از بنیادهای اساسی رشد خرد و دانش است و در جوامع دانش‌مدار امروزی، دانش اساس قدرت محسوب می‌شود (صبوری، ۱۳۸۲). در مسیر تحول و تطور نظام‌های علمی، دنیای امروز به نقطه‌ای رسیده است که در آن دانش هر کشور، زبان و ابزار حضور در صحنه‌های بین‌المللی علم است که بدون آن جامعه منزوی است؛ به تعبیر دیگر جامعه‌ای است صرفاً شنونده بدون این که حرفی برای گفتن داشته باشد (صالحی و رحیمی، ۱۳۸۵).

انتشارات علمی به عنوان آیینۀ تمام‌نمای سطح دانش و اطلاعات تخصصی و فنی عمل می‌کنند و در نظام پیچیده تبادلات علمی و فنی و تقسیم دانش تولید شده بین جوامع مختلف، نقش زیربنایی دارند. به سبب این رسالت، تولید انواع آثار علمی خصوصاً در قالب مقالات و مجلات، از مهمترین عواملی است که نهادهای دانشی مورد استفاده قرار می‌دهند. در هر کشوری نشر علمی، به ویژه مجله‌های علمی، به عنوان یک وسیله مهم و عملی برای توسعه علم و دانش شناخته می‌شود. بنابراین، برای هر کشوری مهم است که دارای ابزارهایی باشد تا بتواند به وسیله آنها یافته‌های علمی خود را ترویج نماید (دنيس^۱، ۲۰۰۵). هدف از انتشار مجله‌های علمی، گسترش پژوهش و نشر یافته‌های جدید در موضوع‌های مختلف و ترویج و بالابردن سطح دانش نظری و ایجاد ارتباط در بین پژوهشگران است (افشارنیا و عباسی، ۲۰۰۶). مجلات علمی مسئول جذب و ارزیابی مقالات و نوشته‌های تولید شده در یک رشته علمی هستند. بنابراین، مهمترین عملکردی که می‌توان برای مجلات علمی در نظر گرفت، کنترل کیفیت اطلاعات منتشر شده به منظور اشاعۀ اطلاعات صحیح و معتبر است (ون روین^۲، ۱۹۹۸).

در ایران بیش از ۵۰۰ مجله علمی معتبر توسط دانشگاه‌ها، دانشکده‌ها، سازمان‌ها و مراکز پژوهشی زیر نظر وزارتخانه‌های بهداشت-درمان و آموزش پزشکی کشور، و علوم، تحقیقات و فن‌آوری به عنوان سازمان‌های متولی تولیدات علمی کشور، در راستای افزایش مشارکت علمی و انتشار نتایج مطالعات و تحقیقات در سطح منطقه و جهان منتشر می‌شود که حدود ۴۰ درصد از مجلات علمی مربوط به حوزه علوم انسانی است و پس از آن، حوزه علوم پزشکی با

1. Dennis

2. Van Rooyen

حدود ۱۵۰ مجله علمی در رتبه دوم قرار دارد. از لحاظ درجه علمی مجلات نیز بیش از ۸۷ درصد مجلات، دارای درجه علمی - پژوهشی هستند که این امر نشانگر اعتبار علمی بالای این مجلات است (پاشائی‌زاد و همکارانش، ۱۳۹۰).

افزایش تعداد مجله‌های علمی - پژوهشی علم اطلاعات و دانش‌شناسی ایجاب می‌کند که برای حفظ و توسعه کیفی آنها تلاش کنیم، از این رو، ارزیابی دقیق موضوعی مقالات این مجلات می‌تواند شاخصی از روند و گرایش فعالیت‌های پژوهشی را در این حوزه نشان دهد.

بر همین اساس در این پژوهش سعی شده است تا با در نظر گرفتن تناسب نام و موضوع مجله که یکی از اصول کمیسیون نشریات علمی کشور مبنی بر تخصیص اعتبار علمی - پژوهشی به مجلات است، به تعیین میزان تخصص‌گرایی مجله‌های علمی - پژوهشی علم اطلاعات و دانش‌شناسی فارسی بر اساس مقالات منتشر شده در پنج سال اخیر (سال‌های ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۱) پرداخته شود. بدیهی است این پژوهش در جهت پایش وضعیت موجود و بهبود جایگاه مجلات علمی کشور در حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی و تعیین الگوی رفتاری پژوهشگران در استفاده و انتخاب مناسب‌ترین منابع در این حوزه تخصصی می‌تواند بسیار مفید باشد. همچنین، نتایج این پژوهش به دست‌اندرکاران مجله اعم از صاحب‌امتیاز، سردبیر و هیأت تحریریه مجله جهت بهبود وضعیت مجله و به مجموعه‌سازان و جامعه استفاده‌کنندگان کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی، در امر انتخاب مجله‌ها کمک می‌نماید.

بنابراین، پژوهش حاضر درصدد پاسخگویی به پرسش‌های زیر است:

۱. طی سال‌های ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۱ چه تعداد مقاله با موضوع‌های مرتبط با علم اطلاعات و دانش‌شناسی در مجله‌های علمی - پژوهشی علم اطلاعات و دانش‌شناسی منتشر شده است؟
۲. طی سال‌های ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۱ چه تعداد مقاله با موضوع‌های غیرمرتبط با علم اطلاعات و دانش‌شناسی در مجله‌های علمی - پژوهشی علم اطلاعات و دانش‌شناسی منتشر شده است؟
۳. پراکندگی موضوعی مقالات مجله‌های علمی - پژوهشی علم اطلاعات و دانش‌شناسی چگونه است؟
۴. میزان تخصص‌گرایی در مجله‌های علمی - پژوهشی علم اطلاعات و دانش‌شناسی چقدر است؟

روش پژوهش

این پژوهش از نوع توصیفی-پیمایشی است که با استفاده از روش تحلیل محتوا انجام شده است. جامعه پژوهش شامل کلیه مقالات منتشر شده در مجله‌های علمی-پژوهشی علم اطلاعات و دانش‌شناسی فارسی در فاصله زمانی ۱۳۸۷-۱۳۹۱ است. عناوین این مجله‌ها از فهرست نشریات علمی دارای اعتبار کمیسیون ارزیابی نشریات وزارت علوم، تحقیقات و فن‌آوری استخراج شده است که بدین شرح است: اطلاع‌شناسی، پژوهشنامه پردازش و مدیریت اطلاعات (علوم و فن‌آوری اطلاعات سابق)، پژوهشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی (مطالعات تربیتی و روانشناسی سابق)، تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی (پیام کتابخانه سابق)، تحقیقات کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاهی (کتابداری سابق)، کتابداری و اطلاع‌رسانی، گنجینه اسناد، مطالعات کتابداری و علم اطلاعات (علوم تربیتی و روانشناسی سابق) و مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات (فصلنامه کتاب سابق).

برای انجام پژوهش ابتدا فهرستی از مقوله‌های موضوعی با استفاده از طبقه‌بندی موضوعی لیزا^۱ و نیز بر اساس دو منبع اصلی عبدالمجید (۱۳۸۷) و سلک و بزرگی (۱۳۸۹) و به تفکیک عنوان هر مجله تهیه شد. سپس کلیه مقالات هر مجله، از سالی که مجله از طرف کمیسیون ارزیابی نشریات وزارت علوم، تحقیقات و فن‌آوری اعتبار علمی-پژوهشی دریافت کرده است (به عنوان مثال مجله گنجینه اسناد از پاییز ۸۹ دارای اعتبار علمی-پژوهشی شده است) و با مراجعه مستقیم به دوره‌های مجله، پایگاه‌های مقالات فارسی و نیز سایت اختصاصی مجله گردآوری شدند. لازم به ذکر است که برخی از مجله‌های علم اطلاعات و دانش‌شناسی از مجلاتی در حوزه‌های موضوعی دیگر تفکیک شده‌اند - از جمله مجله پژوهشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی که در سال ۱۳۹۰ از مجله مطالعات تربیتی و روانشناسی تفکیک شده است - بنابراین مقالات این مجله‌ها از سالی که به صورت تخصصی در حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی به فعالیت پرداخته‌اند در نظر گرفته شدند. در این پژوهش نمونه‌گیری انجام نشد و تمام جامعه آماری (۸۹۴ مقاله) مورد بررسی قرار گرفت. برای اختصاص توصیفگر موضوعی به مقالات نیز تعداد یک یا دو توصیفگر موضوعی لحاظ شد. مقالات تحلیل موضوعی شده و در ۲۷ مقوله

1. Library and Information Science Abstracts (LISA)

موضوعی این فهرست دسته‌بندی شدند و نتایج حاصل از بررسی با استفاده از نرم افزار Excel و آمار توصیفی جمع‌بندی و در قالب جداول به همراه تجزیه و تحلیل ارائه گردید.

یافته‌ها

در پاسخ به پرسش‌های پژوهش نتایج زیر بدست آمدند:

پرسش ۱: طی سال‌های ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۱ چه تعداد مقاله با موضوع‌های مرتبط با علم اطلاعات و دانش‌شناسی در مجله‌های علمی - پژوهشی علم اطلاعات و دانش‌شناسی منتشر شده است؟

جدول ۱. توزیع فراوانی مقالات منتشر شده با موضوع‌های مرتبط و غیرمرتبط با علم اطلاعات و

دانش‌شناسی در مجله‌های علمی - پژوهشی این حوزه

مقالات غیر مرتبط		مقالات مرتبط		کل مقالات	عنوان مجله
تعداد	درصد	تعداد	درصد		
۰	۰	۱۰۰	۴۰	۴۰	اطلاع‌شناسی
۳۸۲	۸	۹۶.۱۷	۲۰۱	۲۰۹	پژوهشنامه پردازش و مدیریت اطلاعات
۲.۷۷	۱	۹۷.۲۲	۳۵	۳۶	پژوهشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی
۲.۰۲	۲	۹۷.۹۷	۹۷	۹۹	تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی
۲.۶۳	۱	۹۷.۳۶	۳۷	۳۸	تحقیقات کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاهی
۴.۳۱	۱۰	۹۵.۶۸	۲۲۲	۲۳۲	کتابداری و اطلاع‌رسانی
۴۵.۷۱	۳۲	۵۴.۲۸	۳۸	۷۰	گنجینه اسناد
۰	۰	۱۰۰	۴۶	۴۶	مطالعات کتابداری و علم اطلاعات
۵.۶۴	۷	۹۴.۳۵	۱۱۷	۱۲۴	مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات
۶.۸۲	۶۱	۹۳.۱۷	۸۳۳	۸۹۴	جمع

در پاسخ به پرسش نخست، یافته‌های پژوهش بر اساس جدول ۱ نشان داد که در مجله‌های حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، ۸۳۳ عنوان مقاله (۹۳.۱۷ درصد) با موضوع‌های مرتبط با علم اطلاعات و دانش‌شناسی منتشر شده است. مجله‌های اطلاع‌شناسی و مطالعات کتابداری و علم اطلاعات با ۱۰۰ درصد، تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی با ۹۷.۹۷ درصد، تحقیقات کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاهی با ۹۷.۳۶ درصد و پژوهشنامه کتابداری و

اطلاع‌رسانی با ۹۷.۲۲ درصد به ترتیب بیش از سایر مجله‌ها به موضوع‌های مرتبط با علم اطلاعات و دانش‌شناسی پرداخته‌اند.

در پاسخ به پرسش دوم، یافته‌های پژوهش بر اساس جدول ۱ نشان داد که در مجله‌های حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، ۶۱ عنوان مقاله (۶۸۲ درصد) با موضوع‌های غیرمرتبط با علم اطلاعات و دانش‌شناسی منتشر شده است. مجله‌های گنجینه اسناد با ۴۵.۷۱ درصد، مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات با ۵.۶۴ درصد، کتابداری و اطلاع‌رسانی با ۴.۳۱ درصد و پژوهشنامه پردازش و مدیریت اطلاعات با ۳.۸۲ درصد به ترتیب بیش از سایر مجله‌ها به موضوع‌های غیرمرتبط با علم اطلاعات و دانش‌شناسی پرداخته‌اند.

به منظور بررسی پراکندگی موضوعی مقالات در رابطه با پرسش سوم پژوهش، مقالات در ۲۷ مقوله موضوعی دسته‌بندی شدند که در جدول‌های ۲ تا ۱۰ ارائه شده است.

جدول ۲. گرایش موضوعی مقالات مورد بررسی در مجله اطلاع‌شناسی

موضوع	سال		۱۳۸۸		۱۳۸۹		جمع	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
ادبیات کودک و نوجوان	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
ارتباط اطلاعاتی ^۱	۲	۱۸.۱۸	۳	۸۸.۲۳	۵	۱۱.۱۱	۵	۱۱.۱۱
ارتباطات و فن‌آوری اطلاعات	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
استفاده از کتابخانه و خدمات به کاربران	۱	۹.۰۹	۰	۰	۱	۲.۲۲	۱	۲.۲۲
پژوهش، مطالعه و یادگیری	۰	۰	۳	۸۸.۲۳	۳	۶.۶۶	۳	۶.۶۶
پیشینه‌های کتابشناختی ^۲	۰	۰	۱	۲.۹۴	۱	۲.۲۲	۱	۲.۲۲
حرفه کتابداری	۱	۹.۰۹	۰	۰	۱	۲.۲۲	۱	۲.۲۲
خدمات فنی ^۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰

←

۱. هر گونه انتقال اطلاعات بین فرستنده از یک طرف و گیرنده از طرف دیگر، خواه فرستنده انسان باشد یا یک دستگاه مکانیکی.

۲. مدخلی که بازنمایاننده یک فقره در یک فهرست کتابخانه ای یا داده پایگاه کتابشناختی است و حاوی همه عناصر داده‌ای لازم برای توصیف کامل آن است.

۳. عملیات کتابخانه‌ای مرتبط با فراهم‌آوری، سازماندهی، آماده‌سازی ظاهری و نگهداری مجموعه‌های کتابخانه‌ای است.

تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی

میزان تخصص‌گرایی مجله‌های علمی - پژوهشی علم اطلاعات و دانش‌شناسی فارسی بین سال‌های ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۱

موضوع	سال		۱۳۸۸		۱۳۸۹		جمع	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
خدمات مرجع و اطلاع‌رسانی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
ذخیره و بازیابی رایانه‌ای اطلاعات	۰	۰	۰	۰	۶	۱۷.۶۴	۶	۱۳.۱۳
رسانه‌ها ^۱	۲	۱۸.۱۸	۰	۰	۰	۰	۲	۴.۴۴
ساختمان و تجهیزات کتابخانه	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
سازمان کتابخانه	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
سواد اطلاعاتی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
فن‌آوری کتابخانه	۰	۰	۰	۰	۲	۵.۸۸	۲	۴.۴۴
کتابخانه‌ها و آرشیوها	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
کتابخانه‌ها و مراکز منابع	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
کتابداری و اطلاع‌رسانی	۰	۰	۰	۰	۲	۵.۸۸	۲	۴.۴۴
کتابسنجی، علم سنجی، اطلاع‌سنجی	۱	۹.۰۹	۱۲	۳۵.۲۹	۱۳	۲۸.۲۸	۲۸	۲۸.۲۸
کنترل کتابشناختی ^۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
مدیریت پیشینه‌ها ^۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
مدیریت دانش	۰	۰	۱	۲.۹۴	۱	۲.۹۴	۲	۲.۹۴
مواد و منابع	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
نیازهای اطلاعاتی و رفتار اطلاع‌یابی	۱	۹.۰۹	۱	۲.۹۴	۲	۵.۸۸	۴	۴.۴۴
وب و اینترنت	۳	۲۷.۲۷	۳	۸.۸۲۳	۶	۱۳.۱۳	۱۲	۱۳.۱۳
هوش مصنوعی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
سایر موضوعات	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
جمع	۱۱	۱۰۰	۳۴	۱۰۰	۴۵	۱۰۰	۹۰	۱۰۰

۱. هر قالبی از ماده که محتوای اطلاعاتی را حمل و منتقل کند، همچنین به همه مجراهایی که اطلاعات از طریق آن‌ها پخش می‌شود نیز اطلاق می‌گردد.
۲. بر استاندارد کردن توصیف کتابشناختی و دسترسی موضوعی از طریق اصول فهرست‌نویسی یکسان، نظام‌های رده‌بندی و سرعنوان‌های مرجع دلالت دارد و در ارتباط با تهیه کتابشناسی‌ها نیز به کار می‌رود.
۳. حوزه‌ای از مدیریت که هدف آن، تحقق دقت، کارآمدی و ایجاز در ایجاد، نگهداشت، محافظت، اشاعه، استفاده و تصفیه نظام‌مند پیشینه‌های رسمی یک نهاد دولتی، سازمان یا موسسه، خواه در شکل فیزیکی یا الکترونیکی است.

یافته‌های پژوهش در جدول ۲ نشان داد که در مجله اطلاع‌شناسی، موضوعات «کتابسنجی، علم‌سنجی، اطلاع‌سنجی» با ۲۸.۲۸ درصد، «ذخیره و بازیابی رایانه‌ای اطلاعات» و «وب و اینترنت» با ۱۳.۱۳ درصد و «ارتباط اطلاعاتی» با ۱۱.۱۱ درصد پربسامدترین موضوعات هستند. کمترین سهم از گرایش موضوعی مقالات، مربوط به مقوله‌های «ادبیات کودک و نوجوان»، «ارتباطات و فن‌آوری اطلاعات»، «خدمات فنی»، «خدمات مرجع و اطلاع‌رسانی»، «ساختمان و تجهیزات کتابخانه»، «سازمان کتابخانه»، «سواد اطلاعاتی»، «کتابخانه‌ها و آرشیوها»، «کتابخانه‌ها و مراکز منابع»، «کنترل کتابشناختی»، «مدیریت پیشینه‌ها»، «مواد و منابع»، «هوش مصنوعی» و «سایر موضوعات» است که هیچ سهمی در نظام کلی تولید مقالات این مجله نداشته‌اند.

جدول ۳. گرایش موضوعی مقالات مورد بررسی در مجله پژوهشنامه پردازش و مدیریت اطلاعات

موضوع	سال		۱۳۸۸		۱۳۸۹		۱۳۹۰		۱۳۹۱		جمع
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
ادبیات کودک و نوجوان	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
ارتباط اطلاعاتی	۱	۲.۵۶	۳	۵.۳۵	۷	۶.۳۶	۰	۰	۰	۰	۴.۰۵
ارتباطات و فن‌آوری اطلاعات	۴	۱۰.۲۵	۱۰	۱۷.۸۵	۲۱	۱۹.۰۹	۱۰	۱۵.۱۵	۴۵	۱۶.۶	۱۶.۶
استفاده از کتابخانه و خدمات به کاربران	۲	۵.۱۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰.۷۳
پژوهش، مطالعه و یادگیری	۳	۷.۶۹	۵	۸.۹۲	۸	۷.۲۴	۴	۶.۰۶	۲۰	۷.۳۸	۷.۳۸
پیشینه‌های کتابشناختی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۱.۵۱	۰.۳۶
حرفه کتابداری	۱	۲.۵۶	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰.۳۶
خدمات فنی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
خدمات مرجع و اطلاع‌رسانی	۰	۰	۰	۰	۲	۱.۸۱	۰	۰	۲	۰.۷۳	۰.۷۳
ذخیره و بازیابی رایانه‌ای اطلاعات	۵	۱۲.۸۲	۳	۵.۳۵	۱۰	۹.۰۹	۹	۱۳.۶۳	۲۷	۹.۹۶	۹.۹۶
رسانه‌ها	۰	۰	۱	۱.۷۸	۳	۲.۷۲	۱	۱.۵۱	۵	۱.۸۱	۱.۸۱
ساختمان و تجهیزات کتابخانه	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
سازمان کتابخانه	۰	۰	۱	۱.۷۸	۳	۲.۷۲	۳	۴.۵۴	۷	۲.۵۸	۲.۵۸

←

تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی

میزان تخصص‌گرایی مجله‌های علمی- پژوهشی علم اطلاعات و دانش‌شناسی فارسی بین سال‌های ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۱

موضوع	سال		۱۳۸۸		۱۳۸۹		۱۳۹۰		۱۳۹۱		جمع
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
سواد اطلاعاتی	۰	۰	۱	۱.۷۸	۱	۰.۹	۰	۰	۲	۰.۷۳	
فن‌آوری کتابخانه	۰	۰	۲	۳.۵۷	۱	۰.۹	۰	۰	۳	۱.۱	
کتابخانه‌ها و آرشیوها	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
کتابخانه‌ها و مراکز منابع	۱	۲.۵۶	۰	۰	۱	۰.۹	۱	۱.۵۱	۳	۱.۱	
کتابداری و اطلاع‌رسانی	۱	۲.۵۶	۱	۱.۷۸	۰	۰	۱	۱.۵۱	۳	۱.۱	
کتابسنجی، علم سنجی، اطلاع‌سنجی	۷	۱۷.۹۴	۱۵	۲۶.۷۸	۱۹	۱۷.۲۴	۱۴	۲۱.۲۱	۵۵	۲۰.۲۹	
کنترل کتابشناختی	۰	۰	۰	۰	۱	۰.۹	۲	۳.۰۳	۳	۱.۱	
مدیریت پیشینه‌ها	۲	۵.۱۲	۱	۱.۷۸	۲	۱.۸۱	۱	۱.۵۱	۶	۲.۲۱	
مدیریت دانش	۳	۷.۶۹	۶	۱۰.۷۱	۱۵	۱۳.۶۳	۵	۷.۵۷	۲۹	۱۰.۷	
مواد و منابع	۱	۲.۵۶	۱	۱.۷۸	۴	۳.۶۳	۲	۳.۰۳	۸	۲.۹۵	
نیازهای اطلاعاتی و رفتار اطلاع‌یابی	۶	۱۵.۳۸	۴	۷.۱۴	۳	۲.۷۲	۴	۶.۰۶	۱۷	۶.۲۷	
وب و اینترنت	۱	۲.۵۶	۱	۱.۷۸	۴	۳.۶۳	۴	۶.۰۶	۱۰	۳.۶۹	
هوش مصنوعی	۱	۲.۵۶	۰	۰	۱	۰.۹	۱	۱.۵۱	۳	۱.۱	
سایر موضوعات	۰	۰	۱	۱.۷۸	۴	۳.۶۳	۳	۴.۵۴	۸	۲.۹۵	
جمع	۳۹	۱۰۰	۵۶	۱۰۰	۱۱۰	۱۰۰	۶۶	۱۰۰	۲۷۱	۱۰۰	

بر اساس یافته‌های جدول ۳، در مجله پژوهشنامه پردازش و مدیریت اطلاعات، موضوعات «کتابسنجی، علم سنجی، اطلاع‌سنجی» با ۲۰.۲۹ درصد، «ارتباطات و فن‌آوری اطلاعات» با ۱۶.۶ درصد، «مدیریت دانش» با ۱۰.۷ درصد و «ذخیره و بازیابی رایانه‌ای اطلاعات» با ۹.۹۶ درصد، پربسامدترین موضوعات بودند. کمترین سهم از گرایش موضوعی مقالات، مربوط به مقوله‌های «ادبیات کودک و نوجوان»، «خدمات فنی»، «ساختمان و تجهیزات کتابخانه» و «کتابخانه‌ها و آرشیوها» است که هیچ سهمی در نظام کلی تولید مقالات نداشته‌اند. «پیشینه‌های کتابشناختی» و «حرفه کتابداری» نیز هر یک با ۰.۳۶ درصد، رتبه‌های بعدی را به خود اختصاص داده‌اند.

جدول ۴. گرایش موضوعی مقالات مورد بررسی در مجله پژوهشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی

موضوع	سال		۱۳۹۱		۱۳۹۰	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
ادبیات کودک و نوجوان	۱	۳.۴۴	۰	۰	۰	۰
ارتباط اطلاعاتی	۰	۰	۰	۰	۰	۰
ارتباطات و فن آوری اطلاعات	۰	۰	۲	۱۱.۷۶	۲	۴.۳۴
استفاده از کتابخانه و خدمات به کاربران	۰	۰	۰	۰	۰	۰
پژوهش، مطالعه و یادگیری	۳	۱۰.۳۴	۰	۰	۰	۰
پیشینه‌های کتابشناختی	۳	۱۰.۳۴	۰	۰	۰	۰
حرفه کتابداری	۱	۳.۴۴	۱	۵.۸۸	۱	۴.۳۴
خدمات فنی	۰	۰	۰	۰	۰	۰
خدمات مرجع و اطلاع‌رسانی	۰	۰	۰	۰	۰	۰
ذخیره و بازیابی رایانه‌ای اطلاعات	۱	۳.۴۴	۳	۱۷.۶۴	۳	۸.۶۹
رسانه‌ها	۱	۳.۴۴	۱	۵.۸۸	۱	۴.۳۴
ساختمان و تجهیزات کتابخانه	۰	۰	۰	۰	۰	۰
سازمان کتابخانه	۳	۱۰.۳۴	۳	۱۷.۶۴	۶	۱۳.۰۴
سواد اطلاعاتی	۱	۳.۴۴	۰	۰	۰	۰
فن آوری کتابخانه	۰	۰	۰	۰	۰	۰
کتابخانه‌ها و آرشیوها	۰	۰	۰	۰	۰	۰
کتابخانه‌ها و مراکز منابع	۰	۰	۰	۰	۰	۰
کتابداری و اطلاع‌رسانی	۱	۳.۴۴	۰	۰	۰	۰
کتابسنجی، علم سنجی، اطلاع‌سنجی	۴	۱۳.۷۹	۰	۰	۰	۰
کنترل کتابشناختی	۲	۶.۸۹	۱	۵.۸۸	۳	۶.۵۲
مدیریت پیشینه‌ها	۰	۰	۰	۰	۰	۰
مدیریت دانش	۱	۳.۴۴	۱	۵.۸۸	۲	۴.۳۴
مواد و منابع	۰	۰	۱	۵.۸۸	۱	۲.۱۷
نیازهای اطلاعاتی و رفتار اطلاع‌یابی	۱	۳.۴۴	۱	۵.۸۸	۲	۴.۳۴
وب و اینترنت	۶	۲۰.۶۸	۲	۱۱.۷۶	۸	۱۷.۳۹
هوش مصنوعی	۰	۰	۰	۰	۰	۰
سایر موضوعات	۰	۰	۱	۵.۸۸	۱	۲.۱۷
جمع	۲۹	۱۰۰	۱۷	۱۰۰	۴۶	۱۰۰

تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی

میزان تخصص‌گرایی مجله‌های علمی- پژوهشی علم اطلاعات و دانش‌شناسی فارسی بین سال‌های ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۱

بر اساس یافته‌های جدول ۴، مجله پژوهشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی به اکثر موضوعات حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، به ویژه به موضوعات «وب و اینترنت» با ۱۷.۳۹ درصد، «سازمان کتابخانه» با ۱۳.۰۴ درصد، «ذخیره و بازیابی رایانه‌ای اطلاعات» و «کتابسنجی، علم‌سنجی، اطلاع‌سنجی» با ۸.۶۹ درصد، گرایش دارد. کمترین سهم از گرایش موضوعی مقالات، مربوط به مقوله‌های «ارتباط اطلاعاتی»، «استفاده از کتابخانه و خدمات به کاربران»، «خدمات فنی»، «خدمات مرجع و اطلاع‌رسانی»، «ساختمان و تجهیزات کتابخانه»، «فن‌آوری کتابخانه»، «کتابخانه‌ها و آرشیوها»، «کتابخانه‌ها و مراکز منابع»، «مدیریت پیشینه‌ها» و «هوش مصنوعی» است که هیچ سهمی در نظام کلی تولید مقالات نداشته‌اند. مقوله‌های «ادبیات کودک و نوجوان»، «سواد اطلاعاتی»، «کتابداری و اطلاع‌رسانی»، «مواد و منابع» و «سایر موضوعات» نیز هر یک ۲.۱۷ درصد از موضوعات را به خود اختصاص داده‌اند.

جدول ۵. گرایش موضوعی مقالات مورد بررسی در مجله تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی

موضوع	سال		۱۳۸۸		۱۳۸۹		۱۳۹۰		۱۳۹۱		جمع	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد		
ادبیات کودک و نوجوان	۰	۰	۳	۷.۶۹	۰	۰	۰	۰	۱	۲.۷	۴	۳.۳
ارتباط اطلاعاتی	۰	۰	۲	۵.۱۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲	۱.۶
ارتباطات و فن‌آوری اطلاعات	۰	۰	۰	۰	۲	۵.۷۱	۰	۰	۰	۰	۲	۱.۶
استفاده از کتابخانه و خدمات به کاربران	۲	۲۰	۱	۲.۵۶	۰	۰	۰	۰	۳	۸.۱	۶	۴.۹
پژوهش، مطالعه و یادگیری	۰	۰	۲	۵.۱۲	۱	۲.۸۵	۸	۲۱.۶۲	۱۱	۲۱.۶۲	۱۱	۹.۰۹
پیشینه‌های کتابشناختی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
حرفه کتابداری	۰	۰	۳	۷.۶۹	۲	۵.۷۱	۲	۵.۷۱	۲	۵.۷۱	۷	۵.۸
خدمات فنی	۰	۰	۰	۰	۱	۲.۸۵	۰	۰	۰	۰	۱	۰.۸
خدمات مرجع و اطلاع‌رسانی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲	۵.۷۱	۲	۱.۶
ذخیره و بازیابی رایانه‌ای اطلاعات	۲	۲۰	۲	۵.۱۲	۱	۲.۸۵	۰	۰	۰	۰	۵	۴.۱
رسانه‌ها	۰	۰	۲	۵.۱۲	۱	۲.۸۵	۱	۲.۸۵	۱	۲.۷	۴	۳.۳
ساختمان و تجهیزات کتابخانه	۰	۰	۱	۲.۵۶	۲	۵.۷۱	۰	۰	۰	۰	۳	۲.۵

←

موضوع	سال		۱۳۸۸		۱۳۸۹		۱۳۹۰		۱۳۹۱		جمع	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
سازمان کتابخانه	۰	۰	۰	۰	۳	۷.۶۹	۳	۸.۵۷	۷	۱۸.۹۱	۱۳	۱۰.۷۴
سواد اطلاعاتی	۰	۰	۱	۲.۵۶	۱	۲.۵۶	۱	۲.۸۵	۰	۰	۲	۱.۶
فن‌آوری کتابخانه	۱	۱۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰.۸
کتابخانه‌ها و آرشیوها	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲	۵.۴	۲	۱.۶
کتابخانه‌ها و مراکز منابع	۱	۱۰	۵	۱۲.۸۲	۳	۷.۶۹	۳	۸.۵۷	۶	۱۶.۲۱	۱۵	۱۲.۳۹
کتابداری و اطلاع‌رسانی	۱	۱۰	۱	۲.۵۶	۱	۲.۵۶	۱	۲.۸۵	۱	۲.۷	۴	۳.۳
کتابسنجی، علم سنجی، اطلاع‌سنجی	۲	۲۰	۳	۷.۶۹	۵	۱۴.۲۸	۵	۱۴.۲۸	۰	۰	۱۰	۸.۳
کنترل کتابشناختی	۰	۰	۲	۵.۱۲	۲	۵.۱۲	۲	۵.۷۱	۰	۰	۴	۳.۳
مدیریت پیشینه‌ها	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
مدیریت دانش	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲	۵.۷۱	۱	۲.۷	۳	۲.۵
مواد و منابع	۰	۰	۲	۵.۱۲	۱	۲.۵۶	۱	۲.۸۵	۰	۰	۳	۲.۵
نیازهای اطلاعاتی و رفتار اطلاع‌یابی	۱	۱۰	۱	۲.۵۶	۳	۷.۶۹	۳	۸.۵۷	۳	۸.۱	۸	۶.۶
وب و اینترنت	۰	۰	۳	۷.۶۹	۳	۷.۶۹	۳	۸.۵۷	۰	۰	۶	۴.۹
هوش مصنوعی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۲.۸۵	۰	۰	۱	۰.۸
سایر موضوعات	۰	۰	۲	۵.۱۲	۲	۵.۱۲	۰	۰	۰	۰	۲	۱.۶
جمع	۱۰	۱۰۰	۳۹	۱۰۰	۳۵	۱۰۰	۳۷	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۲۱	۱۰۰

بر اساس یافته‌های جدول ۵، مجله تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی نیز به بیشتر موضوعات، به ویژه به موضوعات «کتابخانه‌ها و مراکز منابع» با ۱۲.۳۹ درصد، «سازمان کتابخانه» با ۱۰.۷۴ درصد، «پژوهش، مطالعه و یادگیری» با ۹.۰۹ درصد و «کتابسنجی، علم‌سنجی، اطلاع‌سنجی» با ۸.۳ درصد گرایش دارد. کمترین سهم از گرایش موضوعی مقالات، مربوط به مقوله‌های «پیشینه‌های کتابشناختی» و «مدیریت پیشینه‌ها» است که هیچ سهمی در نظام کلی تولید مقالات نداشته‌اند. مقوله‌های «خدمات فنی»، «فن‌آوری کتابخانه» و «هوش مصنوعی» نیز هر یک ۰.۸ درصد از موضوعات را به خود اختصاص داده‌اند.

تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی

میزان تخصص‌گرایی مجله‌های علمی- پژوهشی علم اطلاعات و دانش‌شناسی فارسی بین سال‌های ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۱

جدول ۶. گرایش موضوعی مقالات مورد بررسی در مجله تحقیقات کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاهی

موضوع	سال		۱۳۸۹		۱۳۹۰		۱۳۹۱		جمع	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
ادبیات کودک و نوجوان	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۱۶.۶۶	۱	۲.۲۸
ارتباط اطلاعاتی	۱	۱۱.۱۱	۱	۳.۴۴	۰	۰	۰	۰	۲	۴.۵۴
ارتباطات و فن‌آوری اطلاعات	۰	۰	۱	۳.۴۴	۱	۳.۴۴	۱	۱۶.۶۶	۲	۴.۵۴
استفاده از کتابخانه و خدمات به کاربران	۰	۰	۱	۳.۴۴	۰	۰	۰	۰	۱	۲.۲۸
پژوهش، مطالعه و یادگیری	۰	۰	۲	۶.۸۹	۰	۰	۰	۰	۲	۴.۵۴
پیشینه‌های کتابشناختی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
حرفه کتابداری	۱	۱۱.۱۱	۵	۱۷.۲۴	۰	۰	۰	۰	۶	۱۳.۶۱
خدمات فنی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۱۶.۶۶	۱	۲.۲۸
خدمات مرجع و اطلاع‌رسانی	۱	۱۱.۱۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۲.۲۸
ذخیره و بازیابی رایانه‌ای اطلاعات	۱	۱۱.۱۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۲.۲۸
رسانه‌ها	۰	۰	۱	۳.۴۴	۰	۰	۰	۰	۱	۲.۲۸
ساختمان و تجهیزات کتابخانه	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
سازمان کتابخانه	۰	۰	۳	۱۰.۳۴	۰	۰	۰	۰	۳	۶.۸۱
سواد اطلاعاتی	۰	۰	۲	۶.۸۹	۰	۰	۰	۰	۲	۴.۵۴
فن‌آوری کتابخانه	۱	۱۱.۱۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۲.۲۸
کتابخانه‌ها و آرشیوها	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
کتابخانه‌ها و مراکز منابع	۰	۰	۷	۲۴.۱۳	۰	۰	۰	۰	۷	۱۵.۹
کتابداری و اطلاع‌رسانی	۰	۰	۱	۳.۴۴	۰	۰	۰	۰	۱	۲.۲۸
کتابسنجی، علم سنجی، اطلاع‌سنجی	۱	۱۱.۱۱	۱	۳.۴۴	۰	۰	۰	۰	۲	۴.۵۴
کنترل کتابشناختی	۰	۰	۱	۳.۴۴	۰	۰	۰	۰	۱	۲.۲۸
مدیریت پیشینه‌ها	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
مدیریت دانش	۱	۱۱.۱۱	۱	۳.۴۴	۰	۰	۰	۰	۳	۶.۸۱
مواد و منابع	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
نیازهای اطلاعاتی و رفتار اطلاع‌یابی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
وب و اینترنت	۱	۱۱.۱۱	۲	۶.۸۹	۰	۰	۰	۰	۴	۹.۰۹
هوش مصنوعی	۱	۱۱.۱۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۲.۲۸
سایر موضوعات	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۱۶.۶۶	۱	۲.۲۸
جمع	۹	۱۰۰	۲۹	۱۰۰	۶	۱۰۰	۴۴	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

بر اساس یافته‌های جدول ۶، در مجله تحقیقات کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاهی بیشترین موضوعات مربوط به «کتابخانه‌ها و مراکز منابع» با ۱۵.۹ درصد، «حرفه کتابداری» با ۱۳.۶۱ درصد و «وب و اینترنت» با ۹.۰۹ درصد است. کمترین سهم از گرایش موضوعی مقالات، مربوط به مقوله‌های «پیشینه‌های کتابشناختی»، «ساختمان و تجهیزات کتابخانه»، «کتابخانه‌ها و آرشیوها»، «مدیریت پیشینه‌ها»، «مواد و منابع» و «نیازهای اطلاعاتی و رفتار اطلاع‌یابی» است که هیچ سهمی در نظام کلی تولید مقالات نداشته‌اند.

جدول ۷. گرایش موضوعی مقالات مورد بررسی در مجله کتابداری و اطلاع‌رسانی

موضوع	سال		۱۳۸۷		۱۳۸۸		۱۳۸۹		۱۳۹۰		۱۳۹۱		جمع	
	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد
ادبیات کودک و نوجوان	۰	۰	۰	۰	۱.۶۶	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰.۷۲	۲
ارتباط اطلاعاتی	۴	۷.۵۴	۱	۲.۰۸	۱	۲.۰۸	۲	۳.۵	۲	۳.۵	۲	۳.۳۸	۳.۶۱	۱۰
ارتباطات و فن‌آوری اطلاعات	۵	۹.۴۳	۱	۲.۰۸	۲	۳.۳۳	۰	۰	۰	۰	۲	۳.۳۸	۳.۶۱	۱۰
استفاده از کتابخانه و خدمات به کاربران	۷	۱۳.۲	۴	۸.۳۳	۵	۸.۳۳	۴	۷.۰۱	۴	۷.۰۱	۴	۶.۷۷	۸.۶۶	۲۴
پژوهش، مطالعه و یادگیری	۲	۳.۷۷	۱	۲.۰۸	۲	۳.۳۳	۳	۵.۲۶	۵	۵.۲۶	۵	۸.۴۷	۴.۶۹	۱۳
پیشینه‌های کتابشناختی	۰	۰	۰	۰	۶	۱۰	۲	۳.۵	۲	۳.۵	۲	۳.۳۸	۳.۶۱	۱۰
حرفه کتابداری	۲	۳.۷۷	۲	۴.۱۶	۱	۱.۶۶	۲	۳.۵	۲	۳.۵	۲	۳.۳۸	۳.۲۴	۹
خدمات فنی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲	۳.۵	۱	۱.۶۹	۱	۱.۶۹	۱.۰۸	۳
خدمات مرجع و اطلاع‌رسانی	۴	۷.۵۴	۱	۲.۰۸	۰	۰	۲	۳.۵	۰	۰	۰	۰	۲.۵۲	۷
ذخیره و بازیابی رایانه‌ای اطلاعات	۳	۵.۶۶	۳	۶.۲۵	۳	۵	۲	۳.۵	۲	۳.۵	۸	۱۳.۵۵	۶.۸۵	۱۹

←

تحقیقات اطلاع‌رسانی و
کتابخانه‌های علمی

میزان تخصص‌گرایی مجله‌های علمی - پژوهشی علم اطلاعات و دانش‌شناسی فارسی بین سال‌های ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۱

سال موضوع	۱۳۸۷		۱۳۸۸		۱۳۸۹		۱۳۹۰		۱۳۹۱		جمع	
	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد
رسانه‌ها	۱	۱۸۸	۰	۰	۲	۳۳۳	۰	۰	۱	۱۶۹	۴	۱۴۴
ساختمان و تجهیزات کتابخانه	۱	۱۸۸	۱	۲۰۸	۱	۱۶۶	۱	۱۷۵	۰	۰	۴	۱۴۴
سازمان کتابخانه	۰	۰	۲	۴۱۶	۲	۳۳۳	۳	۵۲۶	۱	۱۶۹	۸	۲۸۸
سواد اطلاعاتی	۰	۰	۲	۴۱۶	۰	۰	۲	۳۵	۲	۳۳۸	۶	۲۱۶
فن‌آوری کتابخانه	۱	۱۸۸	۳	۶۲۵	۱	۱۶۶	۲	۳۵	۰	۰	۷	۲۵۲
کتابخانه‌ها و آرشیوها	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲	۳۳۸	۲	۰۷۲
کتابخانه‌ها و مراکز منابع	۱	۱۸۸	۲	۴۱۶	۱	۱۶۶	۲	۳۵	۲	۳۳۸	۸	۲۸۸
کتابداری و اطلاع‌رسانی	۰	۰	۱	۲۰۸	۰	۰	۳	۵۲۶	۲	۳۳۸	۶	۲۱۶
کتابسنجی، علم سنجی، اطلاع‌سنجی	۵	۹۴۳	۶	۱۲۵	۱۴	۲۳۳۳	۳	۵۲۶	۳	۵۰۸	۳۱	۱۱۱۹
کنترل کتابشناختی	۳	۵۶۶	۴	۸۳۳	۰	۰	۸	۱۴۰۳	۴	۶۷۷	۱۹	۶۸۵
مدیریت پیشینه‌ها	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۱۶۹	۱	۰۳۶
مدیریت دانش	۱	۱۸۸	۱	۲۰۸	۲	۳۳۳	۰	۰	۲	۳۳۸	۶	۲۱۶
مواد و منابع	۲	۳۷۷	۲	۴۱۶	۸	۱۳۳۳	۴	۷۰۱	۲	۳۳۸	۱۸	۶۴۹
نیازهای اطلاعاتی و رفتار اطلاع‌یابی	۱	۱۸۸	۵	۱۰۴۱	۴	۶۶۶	۲	۳۵	۲	۳۳۸	۱۴	۵۰۵
وب و اینترنت	۴	۷۵۴	۴	۸۳۳	۲	۳۳۳	۶	۱۰۵۲	۷	۱۱۸۶	۲۳	۸۳
هوش مصنوعی	۲	۳۷۷	۱	۲۰۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳	۱۰۸
سایر موضوعات	۴	۷۵۴	۰	۰	۲	۳۳۳	۲	۳۵	۲	۳۳۸	۱۰	۳۶۱
جمع	۵۳	۱۰۰	۴۸	۱۰۰	۶۰	۱۰۰	۵۷	۱۰۰	۵۹	۱۰۰	۲۷۷	۱۰۰

بر اساس یافته‌های جدول ۷، مجله کتابداری و اطلاع‌رسانی تقریباً به تمامی موضوعات، به ویژه به موضوعات «کتابسنجی، علم‌سنجی، اطلاع‌سنجی» با ۱۱.۱۹ درصد، «استفاده از کتابخانه و خدمات به کاربران» با ۸.۶۶ درصد و «وب و اینترنت» با ۸.۳ درصد، گرایش دارد. کمترین سهم از گرایش موضوعی مقالات، به مقوله‌های «مدیریت پیشینه‌ها» با ۰.۳۶ درصد، «ادبیات کودک و نوجوان» و «کتابخانه‌ها و آرشیوها» با ۰.۷۲ درصد اختصاص دارد.

جدول ۸. گرایش موضوعی مقالات مورد بررسی در مجله گنجینه اسناد

موضوع	سال		۱۳۸۹		۱۳۹۰		۱۳۹۱		جمع	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
ادبیات کودک و نوجوان	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
ارتباط اطلاعاتی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
ارتباطات و فن‌آوری اطلاعات	۱	۵	۲	۵.۵۵	۰	۰	۳	۳.۱۵	۳	۳.۱۵
استفاده از کتابخانه و خدمات به کاربران	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
پژوهش، مطالعه و یادگیری	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
پیشینه‌های کتابشناختی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
حرفه کتابداری	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
خدمات فنی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
خدمات مرجع و اطلاع‌رسانی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
ذخیره و بازیابی رایانه‌ای اطلاعات	۰	۰	۱	۲.۷۷	۱	۲.۵۶	۲	۲.۱	۲	۲.۱
رسانه‌ها	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
ساختمان و تجهیزات کتابخانه	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
سازمان کتابخانه	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
سواد اطلاعاتی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
فن‌آوری کتابخانه	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰

←

تحقیقات اطلاع‌رسانی و
کتابخانه‌های علمی

میزان تخصص‌گرایی مجله‌های علمی - پژوهشی علم اطلاعات و دانش‌شناسی فارسی بین سال‌های ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۱

موضوع	سال		۱۳۸۹		۱۳۹۰		۱۳۹۱		جمع
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
کتابخانه‌ها و آرشیوها	۵	۲۵	۱۴	۳۸.۸۸	۱۷	۴۳.۵۸	۳۶	۳۷.۸۹	
کتابخانه‌ها و مراکز منابع	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
کتابداری و اطلاع‌رسانی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
کتابسنجی، علم سنجی، اطلاع‌سنجی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
کنترل کتابشناختی	۲	۱۰	۵	۱۳.۸۸	۱	۲.۵۶	۸	۸.۴۲	
مدیریت پیشینه‌ها	۰	۰	۱	۲.۷۷	۳	۷.۶۹	۴	۴.۲۱	
مدیریت دانش	۱	۵	۰	۰	۰	۰	۱	۱.۰۵	
مواد و منابع	۲	۱۰	۱	۲.۷۷	۴	۱۰.۲۵	۷	۷.۳۶	
نیازهای اطلاعاتی و رفتار اطلاع‌یابی	۰	۰	۰	۰	۱	۲.۵۶	۱	۱.۰۵	
وب و اینترنت	۰	۰	۰	۰	۱	۲.۵۶	۱	۱.۰۵	
هوش مصنوعی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
سایر موضوعات	۹	۴۵	۱۲	۳۳.۳۳	۱۱	۲۸.۲	۳۲	۳۳.۶۸	
جمع	۲۰	۱۰۰	۳۶	۱۰۰	۳۹	۱۰۰	۹۵	۱۰۰	

بر اساس یافته‌های جدول ۸، در مجله گنجینه اسناد، موضوعات «کتابخانه‌ها و آرشیوها» با ۳۷.۸۹ درصد، «سایر موضوعات» با ۳۳.۶۸ درصد و «کنترل کتابشناختی» با ۸.۴۲ درصد پربسامدترین موضوعات هستند. کمترین سهم از گرایش موضوعی مقالات، مربوط به مقوله‌های «ادبیات کودک و نوجوان»، «ارتباط اطلاعاتی»، «استفاده از کتابخانه و خدمات به کاربران»، «پژوهش، مطالعه و یادگیری»، «پیشینه‌های کتابشناختی»، «حرفه کتابداری»، «خدمات فنی»، «خدمات مرجع و اطلاع‌رسانی»، «رسانه‌ها»، «ساختمان و تجهیزات کتابخانه»، «سازمان کتابخانه»، «سواد اطلاعاتی»، «فن آوری کتابخانه»، «کتابخانه‌ها و مراکز منابع»، «کتابداری و اطلاع‌رسانی»، «کتابسنجی، علم سنجی، اطلاع‌سنجی» و «هوش مصنوعی» است که هیچ سهمی در نظام کلی تولید مقالات نداشته‌اند.

جدول ۹. گرایش موضوعی مقالات مورد بررسی در مجله مطالعات کتابداری و علم اطلاعات

موضوع	سال		۱۳۸۸		۱۳۸۹		جمع
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	درصد
ادبیات کودک و نوجوان	۲	۶.۴۵	۰	۰	۲	۳.۷۷	۳.۷۷
ارتباط اطلاعاتی	۲	۶.۴۵	۱	۴.۵۴	۳	۵.۶۶	۵.۶۶
ارتباطات و فناوری اطلاعات	۲	۶.۴۵	۰	۰	۲	۳.۷۷	۳.۷۷
استفاده از کتابخانه و خدمات به کاربران	۲	۶.۴۵	۴	۱۸.۱۸	۶	۱۱.۳۲	۱۱.۳۲
پژوهش، مطالعه و یادگیری	۴	۱۲.۹	۱	۴.۵۴	۵	۹.۴۳	۹.۴۳
پیشینه‌های کتابشناختی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
حرفه کتابداری	۲	۶.۴۵	۱	۴.۵۴	۳	۵.۶۶	۵.۶۶
خدمات فنی	۱	۳.۲۲	۲	۹.۰۹	۳	۵.۶۶	۵.۶۶
خدمات مرجع و اطلاع‌رسانی	۱	۳.۲۲	۰	۰	۱	۱.۸۸	۱.۸۸
ذخیره و بازیابی رایانه‌ای اطلاعات	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
رسانه‌ها	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
ساختمان و تجهیزات کتابخانه	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
سازمان کتابخانه	۱	۳.۲۲	۰	۰	۱	۱.۸۸	۱.۸۸
سواد اطلاعاتی	۱	۳.۲۲	۱	۴.۵۴	۲	۳.۷۷	۳.۷۷
فناوری کتابخانه	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
کتابخانه‌ها و آرشیوها	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
کتابخانه‌ها و مراکز منابع	۱	۳.۲۲	۱	۴.۵۴	۲	۳.۷۷	۳.۷۷
کتابداری و اطلاع‌رسانی	۱	۳.۲۲	۱	۴.۵۴	۲	۳.۷۷	۳.۷۷
کتابسنجی، علم سنجی، اطلاع‌سنجی	۵	۱۶.۱۲	۴	۱۸.۱۸	۹	۱۶.۹۸	۱۶.۹۸
کنترل کتابشناختی	۱	۳.۲۲	۱	۴.۵۴	۲	۳.۷۷	۳.۷۷
مدیریت پیشینه‌ها	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
مدیریت دانش	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
مواد و منابع	۰	۰	۱	۴.۵۴	۱	۱.۸۸	۱.۸۸
نیازهای اطلاعاتی و رفتار اطلاع‌یابی	۴	۱۲.۹	۲	۹.۰۹	۶	۱۱.۳۲	۱۱.۳۲
وب و اینترنت	۱	۳.۲۲	۲	۹.۰۹	۳	۵.۶۶	۵.۶۶
هوش مصنوعی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
سایر موضوعات	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
جمع	۳۱	۱۰۰	۲۲	۱۰۰	۵۳	۱۰۰	۱۰۰

بر اساس یافته‌های جدول ۹، در مجله مطالعات کتابداری و علم اطلاعات نیز بیشترین توجه معطوف به موضوعات «کتابسنجی، علم‌سنجی، اطلاع‌سنجی» با ۱۶.۹۸ درصد، «استفاده از کتابخانه و خدمات به کاربران» و «نیازهای اطلاعاتی و رفتار اطلاع‌یابی» با ۱۱.۳۲ درصد و «پژوهش، مطالعه و یادگیری» با ۹.۴۳ درصد است. کم‌بسامدترین موضوعات، مربوط به مقوله‌های «پیشینه‌های کتابشناختی»، «ذخیره و بازیابی رایانه‌ای اطلاعات»، «رسانه‌ها»، «ساختمان و تجهیزات کتابخانه»، «فن‌آوری کتابخانه»، «کتابخانه‌ها و آرشیوها»، «مدیریت پیشینه‌ها»، «مدیریت دانش»، «هوش مصنوعی» و «سایر موضوعات» است که هیچ سهمی در نظام کلی تولید مقالات نداشته‌اند. مقوله‌های «خدمات مرجع و اطلاع‌رسانی»، «سازمان کتابخانه» و «مواد و منابع» نیز هر یک ۱.۸۸ درصد از موضوعات را به خود اختصاص داده‌اند. کم‌ترین سهم از گرایش موضوعی مقالات، مربوط به مقوله‌های «پیشینه‌های کتابشناختی»، «ذخیره و بازیابی رایانه‌ای اطلاعات»، «رسانه‌ها»، «ساختمان و تجهیزات کتابخانه»، «فن‌آوری کتابخانه»، «کتابخانه‌ها و آرشیوها»، «مدیریت پیشینه‌ها»، «مدیریت دانش»، «هوش مصنوعی» و «سایر موضوعات» است که هیچ سهمی در نظام کلی تولید مقالات نداشته‌اند. مقوله‌های «خدمات مرجع و اطلاع‌رسانی»، «سازمان کتابخانه» و «مواد و منابع» نیز هر یک ۱.۸۸ درصد از موضوعات را به خود اختصاص داده‌اند.

جدول ۱۰. گرایش موضوعی مقالات مورد بررسی در مجله مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات

موضوع	سال		۱۳۸۹		۱۳۹۰		۱۳۹۱		جمع
	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
ادبیات کودک و نوجوان	۱	۲.۲۷	۱	۱.۹۲	۱	۲.۱۷	۳	۲.۱۱	
ارتباط اطلاعاتی	۱	۲.۲۷	۳	۵.۷۶	۲	۴.۳۴	۶	۴.۲۲	
ارتباطات و فن‌آوری اطلاعات	۰	۰	۳	۵.۷۶	۱	۲.۱۷	۴	۲.۸۱	
استفاده از کتابخانه و خدمات به کاربران	۲	۴.۵۴	۲	۳.۸۴	۲	۴.۳۴	۶	۴.۲۲	
پژوهش، مطالعه و یادگیری	۴	۹.۰۹	۳	۵.۷۶	۳	۶.۵۲	۱۰	۷.۰۴	
پیشینه‌های کتابشناختی	۱	۲.۲۷	۳	۵.۷۶	۰	۰	۴	۲.۸۱	

←

موضوع	سال		۱۳۸۹		۱۳۹۰		۱۳۹۱		جمع
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
حرفه کتابداری	۱	۲.۲۷	۲	۵.۷۶	۰	۰	۴	۲.۸۱	۲.۸۱
خدمات فنی	۰	۰	۲	۵.۷۶	۱	۲.۱۷	۴	۲.۸۱	۲.۸۱
خدمات مرجع و اطلاع‌رسانی	۱	۲.۲۷	۰	۰	۳	۶.۵۲	۴	۲.۸۱	۲.۸۱
ذخیره و بازیابی رایانه‌ای اطلاعات	۳	۶.۸۱	۵	۹.۶۱	۱	۲.۱۷	۹	۶.۳۳	۶.۳۳
رسانه‌ها	۰	۰	۰	۰	۱	۲.۱۷	۱	۰.۷	۰.۷
ساختمان و تجهیزات کتابخانه	۱	۲.۲۷	۱	۱.۹۲	۰	۰	۲	۱.۴	۱.۴
سازمان کتابخانه	۱	۲.۲۷	۱	۱.۹۲	۴	۸.۷	۶	۴.۲۲	۴.۲۲
سواد اطلاعاتی	۲	۴.۵۴	۰	۰	۱	۲.۱۷	۳	۲.۱۱	۲.۱۱
فن آوری کتابخانه	۰	۰	۰	۰	۲	۴.۳۴	۲	۱.۴	۱.۴
کتابخانه‌ها و آرشیوها	۰	۰	۱	۱.۹۲	۱	۲.۱۷	۲	۱.۴	۱.۴
کتابخانه‌ها و مراکز منابع	۰	۰	۲	۳.۸۴	۰	۰	۲	۱.۴	۱.۴
کتابداری و اطلاع‌رسانی	۲	۴.۵۴	۱	۱.۹۲	۱	۲.۱۷	۴	۲.۸۱	۲.۸۱
کتابسنجی، علم سنجی، اطلاع‌سنجی	۶	۱۳.۶	۶	۱۱.۵	۵	۱۰.۹	۱۷	۱۱.۹	۱۱.۹
کنترل کتابشناختی	۰	۰	۱	۱.۹۲	۳	۶.۵۲	۴	۲.۸۱	۲.۸۱
مدیریت پیشینه‌ها	۱	۲.۲۷	۰	۰	۱	۲.۱۷	۲	۱.۴	۱.۴
مدیریت دانش	۴	۹.۰۹	۱	۱.۹۲	۱	۲.۱۷	۶	۴.۲۲	۴.۲۲
مواد و منابع	۵	۱۱.۳	۳	۵.۷۶	۲	۴.۳۴	۱۰	۷.۰۴	۷.۰۴
نیازهای اطلاعاتی و رفتار اطلاع‌یابی	۱	۲.۲۷	۳	۵.۷۶	۵	۱۰.۹	۹	۶.۳۳	۶.۳۳
وب و اینترنت	۶	۱۳.۶	۴	۷.۶۹	۱	۲.۱۷	۱۱	۷.۷۴	۷.۷۴
هوش مصنوعی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
سایر موضوعات	۱	۲.۲۷	۲	۳.۸۴	۴	۸.۷	۷	۴.۹۲	۴.۹۲
جمع	۴۴	۱۰۰	۵۲	۱۰۰	۴۶	۱۰۰	۱۴۲	۱۰۰	۱۰۰

بر اساس یافته‌های جدول ۱۰، مجله مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات، به موضوعات «کتابسنجی، علم‌سنجی، اطلاع‌سنجی» با ۱۱.۹۷ درصد، «وب و اینترنت» با ۷.۷۴ درصد و «پژوهش، مطالعه و یادگیری» و «مواد و منابع» هر یک با ۷.۰۴ درصد بیش از سایر موضوعات گرایش دارد. کم‌ترین سهم از گرایش موضوعی مقالات، مربوط به مقوله موضوعی «هوش مصنوعی» است که هیچ سهمی در نظام کلی تولید مقالات نداشته است. مقوله موضوعی «رسانه‌ها» نیز با ۰.۷ درصد، رتبه بعدی را در کمترین‌ها به خود اختصاص داده است.

در پاسخ به پرسش چهارم، از بررسی یافته‌های حاصل از جدول‌های ۲ تا ۱۰ مشخص شد که با توجه به بیشترین گرایش‌های موضوعی در مجله‌های اطلاع‌شناسی (به ترتیب موضوعات کتابسنجی، علم‌سنجی، اطلاع‌سنجی با ۲۸.۲۸ درصد، ذخیره و بازیابی رایانه‌ای اطلاعات و وب و اینترنت با ۱۳.۱۳ درصد و ارتباط اطلاعاتی با ۱۱.۱۱ درصد)، پژوهشنامه پردازش و مدیریت اطلاعات (به ترتیب موضوعات کتابسنجی، علم‌سنجی، اطلاع‌سنجی با ۲۰.۲۹ درصد، ارتباطات و فن‌آوری اطلاعات با ۱۶.۶ درصد، مدیریت دانش با ۱۰.۷ درصد و ذخیره و بازیابی رایانه‌ای اطلاعات با ۹.۹۶ درصد)، پژوهشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی (به ترتیب موضوعات وب و اینترنت با ۱۷.۳۹ درصد، سازمان کتابخانه با ۱۳.۰۴ درصد، ذخیره و بازیابی رایانه‌ای اطلاعات و کتابسنجی، علم‌سنجی، اطلاع‌سنجی با ۸.۶۹ درصد)، محوریت موضوعی مقالات این مجله‌ها دارای موضوعات مرتبط نیستند و پراکندگی موضوعی در آنها به چشم می‌خورد و نمی‌توان تخصص خاصی را از فعالیت این مجلات استنباط کرد. مجله‌های تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی، و تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های دانشگاهی پراکندگی موضوعی کمتری دارند و گرایش بیشتر مقالات این دو مجله در موضوع کتابخانه‌ها و مراکز منابع (۱۲.۳۹ درصد از مقالات مجله تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی و ۱۵.۹ درصد از مقالات مجله تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های دانشگاهی) و موضوعات مرتبط با سازمان و حرفه‌های کتابخانه‌ها مشاهده می‌شود، بنابراین این دو مجله در محوریت موضوع کتابخانه‌ها و مراکز منابع به صورت تخصصی فعالیت کرده‌اند. مقالات مجله کتابداری و اطلاع‌رسانی نیز با پرداختن به بیشتر مقوله‌های موضوعی (از جمله موضوعات کتابسنجی، علم‌سنجی، اطلاع‌سنجی با ۱۱.۱۹ درصد، استفاده از کتابخانه و خدمات به کاربران با ۸.۶۶ درصد و وب و اینترنت با ۸.۳ درصد)، بر

محوریت موضوعی تأکید ندارند و بنابراین تخصصی از تحلیل گرایش‌های موضوعی این مجله استنباط نمی‌گردد. مجله گنجینه اسناد با پرداختن به موضوع کتابخانه‌ها و آرشیوها و حوزه‌های مرتبط با آن (۳۷.۸۹ درصد) و نیز سایر موضوعات که بیشتر بر محوریت موضوعی تحقیقات تاریخی است (۳۳.۶۸ درصد)؛ فعالیت خود را در زمینه‌های موضوعی آرشیو و تاریخ به صورت تخصصی کرده است. در گرایش‌های موضوعی مجلات مطالعات کتابداری و علم اطلاعات (موضوعات کتابسنجی، علم سنجی، اطلاع‌سنجی با ۱۶.۹۸ درصد، استفاده از کتابخانه و خدمات به کاربران و نیازهای اطلاعاتی و رفتار اطلاع‌یابی با ۱۱.۳۲ درصد و پژوهش، مطالعه و یادگیری با ۹.۴۳ درصد)، و مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات (موضوعات کتابسنجی، علم سنجی، اطلاع‌سنجی با ۱۱.۹۷ درصد، وب و اینترنت با ۷.۷۴ درصد و پژوهش، مطالعه و یادگیری، و مواد و منابع هر یک با ۷.۰۴ درصد) نیز محوریت موضوعی وجود ندارد.

نتیجه‌گیری

با توسعه کمی و کیفی در قلمرو علم اطلاعات و دانش‌شناسی ایران در دو دهه گذشته، که خود تابعی از توسعه آموزش عالی در ایران است، عرصه پژوهش نیز در این قلمرو دچار تحول گسترده‌ای شده است و همان‌گونه که فتاحی (۱۳۹۰) بیان داشته است، هر چند انتقادهایی بنیادی نسبت به توسعه کمی در نظام آموزش عالی از جمله در رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی در سال‌های اخیر وجود دارد، ولی در این میان نمی‌توان توسعه کیفی را که در این دو دهه روی داده است نادیده گرفت. گشایش تعداد قابل توجهی گروه آموزشی علم اطلاعات و دانش‌شناسی که در مقاطع کارشناسی ارشد و دکترا به تربیت دانشجو می‌پردازند، می‌تواند نشان‌دهنده یک تحول کمی و کیفی به شمار آید. همچنین انتشار چندین مجله علمی - پژوهشی و نشر صدها مقاله علمی در مجله‌های داخلی و خارجی شاهدی بر توسعه کیفی علم اطلاعات و دانش‌شناسی در ایران است.

نگاهی به مجلات علمی داخلی در حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی بیانگر آن است که این مجلات به لحاظ محتوایی و نشر دچار کاستی‌هایی هستند. این مسائل سبب شد تا این پژوهش به تعیین میزان تخصص‌گرایی مجله‌های این حوزه که از اصول کمیسیون ارزیابی نشریات علمی کشور جهت تخصیص اعتبار علمی - پژوهشی به مجله‌نشات گرفته است بپردازد.

مرور متون نشان داد که بیشتر پژوهش‌هایی که در زمینه مجله‌های حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی در داخل و خارج از کشور انجام شده است، از جمله پژوهش‌های عبدالمجید (۱۳۸۸) درباره «بررسی مقالات تألیفی حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی در مجلات فارسی علوم انسانی و اجتماعی»، سلک و بزرگی (۱۳۸۹) با عنوان «تحلیل محتوای مقالات منتشر شده در دو نشریه فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی و فصلنامه کتاب در سال‌های ۱۳۸۵ و ۱۳۸۶» و همچنین پژوهش‌های کوفوگیناکیس^۱ و همکارانش (۲۰۰۴) درباره «تحلیل محتوای پژوهش‌های علم اطلاعات و دانش‌شناسی در سال ۲۰۰۱» و بلسینگر و هریکاج^۲ (۲۰۱۰) در مورد تحلیل محتوای موضوعات مقالات پرستند حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی طی سال‌های ۱۹۹۴ تا ۲۰۰۴، تمرکز اصلی خود را بر تعیین گرایش‌های موضوعی مقالات مجله‌ها قرار داده و کلیاتی را در مورد آنها ذکر کرده‌اند و تاکنون پژوهشی در جهت تعیین تخصص‌گرایی مجله‌ها در حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی صورت نگرفته است.

بررسی مجله‌ها در زمینه تخصص‌گرایی نشان داد که در بیشتر آنها هیچ‌گونه تناسبی بین موضوع و نام مجله وجود ندارد. شاید علت آن این است که رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی به خاطر ماهیت کارش بیش از بعضی از رشته‌های دیگر در مسیر فن‌آوری جدید قرار گرفته است و به سبب هماهنگ شدن با فن‌آوری‌های روز، مقالات بسیار زیادی بدون توجه به نام مجله در مجله‌های علمی - پژوهشی علم اطلاعات و دانش‌شناسی منتشر می‌شوند که البته نتایج پژوهش والیا و کائور^۳ (۲۰۱۲) در مورد گرایش‌های موضوعی مجلات حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی در انگلستان و ایالات متحده آمریکا نیز مؤید همین مطلب است که این گرایش‌ها عمدتاً تحت تاثیر فن‌آوری‌های اطلاعات و ارتباطات قرار داشته‌اند.

تنها مجله‌های تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی، تحقیقات کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاهی و گنجینه اسناد به صورت تخصصی فعالیت کرده‌اند که در این میان، مجله گنجینه اسناد نسبت به دو مجله دیگر از پراکندگی پراکندگی موضوعی کمتری دارد و همان طور که در پژوهش رضایی شریف آبادی و همکارانش (۱۳۸۸) نیز دیده می‌شود، بیشتر مقالات این مجله به محوریت موضوعات «مطالعات آرشیو» و «تحقیقات تاریخی» انتشار می‌یابند.

1. Koufogiannakis

2. Blessinger & Hrycaj

3. Walia & Kaur

بررسی و تحلیل محتوا در زمینه پژوهش و نشر علمی می‌تواند به تقویت نقاط قوت و اصلاح نقاط ضعف ما منجر گردد تا مسیر آینده پژوهش و نشر در حرفه ما مبنایی واقع‌گرایانه و خردورزانه داشته باشد. در این میان، نقش سردبیران و هیأت تحریریه مجله‌های علم اطلاعات و دانش‌شناسی در ارتقاء کیفی آنها بسیار حائز اهمیت است. بدون تردید، ارتقاء کیفیت نشر علمی در حرفه ما می‌تواند در ارتقاء اثربخشی آنها در جامعه و بالارفتن جایگاه آن در میان دیگر حرفه‌ها مؤثر باشد.

با توجه به نتایج پژوهش حاضر، پیشنهادهایی برای بهبود جایگاه مجلات علمی کشور ارائه می‌شود:

۱. تمرکز هر مجله بر یک حوزه موضوعی اصلی و موضوعات مرتبط با موضوع اصلی؛
۲. متناسب بودن نام مجله با تخصص موضوعی مجله؛
۳. متناسب بودن تخصص سردبیر با موضوع مجله؛
۴. توجه هرچه بیشتر اعضای هیأت تحریریه مجله بر پذیرش مقالات مرتبط از لحاظ حوزه موضوعی مجله؛
۵. رعایت اصول مقالات پژوهشی و عدم چاپ مقالات ترجمه در مجلات علمی - پژوهشی؛
۶. هم راستا بودن موضوعات محوری مجلات با نیازهای علمی کشور.

منابع

- پاشائی‌زاد، حسین؛ فدائی، غلامرضا و حری، عباس (۱۳۹۰). مطالعه وضعیت نشر مجلات علمی در ایران. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، ۱۷ (۱)، ۱۵۵-۱۷۷.
- رضایی شریف‌آبادی، سعید؛ مهدی‌زاده طالشی، محمد و فرقدان، سمیه (۱۳۸۹). تحلیل محتوای مقاله‌های فصلنامه گنجینه اسناد. *فصلنامه کتاب*، ۲۱ (۲)، ۸۹-۱۰۸.
- سلک، محسن و بزرگی، شرف‌السادات (۱۳۸۹). تحلیل محتوای مقالات منتشر شده در دو نشریه فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی و فصلنامه کتاب در سال‌های ۱۳۸۵ و ۱۳۸۶. *دانش‌شناسی*، ۳ (۱۰)، ۲۵-۴۰.
- صالحی، کیوان و رحیمی، حسین (۱۳۸۵). تبیین فرایند ارزیابی مجلات در مؤسسه اطلاعات علمی (آی اس آی). *فصلنامه کتاب*، ۱۷ (۲)، ۱۴۱-۱۶۰.
- صبوری، علی اکبر (۱۳۸۲). مروری بر تولید علم در سال ۲۰۰۳. *رهیافت*، ۳۱، ۲۱-۲۳.

- عبدالمجید، امیرحسین (۱۳۸۷). بررسی مقالات تألیفی حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی در مجلات فارسی علوم انسانی و اجتماعی. فصلنامه کتاب، ۱۹ (۳)، ۵۵-۷۰.
- فتاحی، رحمت‌الله (۱۳۹۰). آینده پیش‌روی پژوهش و نشر در قلمرو کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران. پژوهشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۱ (۱)، ۱-۵.

References

- Afsharnia, S., & Abbasi, R. (2006). The Assessment of Iranian Scientific Journals. *Iranian Journal of Information Science and Technology*, 4 (2), 55-67.
- Blessinger, K., & Hrycaj, P. (2010). Highly Cited Articles in Library and Information Science: An Analysis of Content and Authorship Trends. *Library & Information Science Research*, 32, 156-162.
- Dennis, A-D. (2005). The Impact of the Open Access Movement on Medical Based Scholarly Publishing in Nigeria. Retrieved May 20, 2013 from: <http://ocs.sfu.ca>
- Koufogiannakis, D., Slater, L., & Crumley, E. (2004). A Content Analysis of Librarianship Research. *Journal of Information Science*, 30 (3), 227-239.
- Van Rooyen, S. (1998). A critical Examination of the Peer Review Process. *Learned Publishing*, 11(3), 185-191.
- Walia, P-K., & Kaur, M. (2012). Content Analysis of Journal Literature Published from UK and USA. *Library Philosophy and Practice (e-journal)*, 833, 1-18.

به این مقاله این‌گونه استناد کنید:

افضلی‌پور، حدیثه و جمالی مهموئی، حمیدرضا (۱۳۹۳). میزان تخصص‌گرایی مجله‌های علمی - پژوهشی علم اطلاعات و دانش‌شناسی فارسی بین سال‌های ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۱. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، ۲۰ (۳)، ۳۹۷-۴۲۱.

Level of Specialization of Persian Library and Information Science Journals between 2008 and 2012

Hadiseh Afzalipour (Corresponding author)

MA Student of Information Science and Knowledge Studies, Kharazmi University
Afzali.hadis@gmail.com

Hamid Reza Jamali Mahmoudi

Associate Professor, Department of Information Science
and Knowledge Studies, Kharazmi University;
h.jamali@khu.ac.ir

Received: 18th June 2013; Accepted: 7th December 2013

Abstract

Purpose: The aim of this study was to determine the level of specialization of Iranian journals in the field of library and information science. By "specialization", we mean whether the topics of articles published in each journal are concentrated in relation to specific subjects.

Methodology: Content analysis was carried out on 894 articles published between 2008 and 2012 and based on LISA subject categories.

Findings: The findings showed that 833 (93.17 %) of articles published in LIS journals were related to LIS fields while the rest (61 articles, 6.82%) were not related. In most of journals, there is no link between the title of the journal and its specific subject. Only a few of the journals have focused subject areas, with the rest publishing articles on a wide range of disperse topics.

Originality/Value: This study could be conducted to improve the behavioral pattern of researchers and the quality of LIS journals.

Keywords: Content analysis, Journals, Library and Information Science, Specialism, Subject relevance.